

**МУЗИКАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
В КУЛТУРНИТЕ ИНСТИТУЦИИ –
ИНТЕРНАЛИЗАЦИЯ НА КУЛТУРНИТЕ,
ПОЗНАВАТЕЛНИТЕ
И УПРАВЛЕНСКИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА
СТУДЕНТИТЕ**

Диана Вескова Петкова

**MUSIC EDUCATION IN CULTURAL INSTITUTIONS –
INTERNALIZATION OF CULTURAL, COGNITIVE AND
MANAGERIAL COMPETENCIES OF THE STUDENTS**

Diana Veskova Petkova

Abstract: This paper aims to present a curriculum related to expanding the pedagogical competence of students from the Faculty of Education at Trakia University Stara Zagora. The potential of cultural institutions and the opportunities for organizing musical-educational activities that correspond to the synergistic education and and cultural competence of pedagogical specialists are examined.

Keywords: internalization, musical education, cultural competence, cultural institutions

Увод

Музикалното образование има за цел създаването на възможности за трансфер на знания от художествената възприемчивост на събития с естетическа стойност в проекцията на време-пространствения имплицитен мултикултурен порядък. Интегрирането на културни и образователни стойности чрез максимално потребление на предлаганите от културните институции продукти е рефлексивна функция на обучението по изкуства в естетическия цикъл от образователните направления. Взаимодействието изисква от бъдещите учители умения, които са свързани с управление на комуникацията между отделните институции, както и познаване на техния потенциал за осъществяване на образователна дейност.

Теоретични постановки

Операционализирането на междуинституционалната интеграция е нов елемент в педагогическата комуникация, основаваща се на частнодидактически функции. Образователният мениджмънт се проявява като фактор в процеса за интернализация на културни и познавателни компетенции и се изразява в структуриране на интегративните зависимости между културните и образователните институции и трансформирането им в познавателна среда за субектите, встъпили в съответното събитие. В педагогически план организирането на образователна дейност в културните институции се разглежда като структурен елемент при осъществяването на компетентностния подход, а реализираната на практика *компетентност* се трансформира в *компетенция* (Tsankov, Genkova, 2009, pp. 34 – 37). Целеполагащият компонент в прагматичния трансфер рефлексира върху различните области на компетентност, които се формират в процеса на институционалното образование и се конфигурират в теренна когнитивна среда. Златева и Тинева-Гюрковска смятат, че уменията да се оценяват творби на художественото творчество е важен етап от формирането на културна компетентност, а този процес трябва да започне от „запознаването на децата в предучилищна възраст с регионалните галерии и музеи“ (Zlateva, Tineva-Gyurkovska, 2021, p. 172). Това насочва вниманието към подготовката на бъдещите учители в детската градина и началното училище към управление взаимодействието между образователните и културните институции, което от своя страна се определя като *комуникативна компетентност*, разгледана от Сидерова в контекста на „комуникативното събитие“ (Siderova, 2021, p. 9). Като важен компонент на компетентностния подход в образованието се проявява „динамичната съвкупност“ (Terzieva, 2022, p. 5) от знания и умения, превърнати в навици и поведение, които са придобити и формирани от семейната среда, и които са допълнени (*бел. Д. П.*) в процеса на образователна дейност при формирането на съответното поведение. Интеграционната зависимост между естетически и познавателни компетенции се проявява като синергия в триадата *цивилизация – култура – образование*. Разглеждайки проблемите на синергетичното образование, Яна Рашева-Мерджанова определя *образованието* като „цивилизационно оценностяващ механизъм“ (Rasheva-Merdzhanova, 2017, p. 31), а *интернализацията* от своя страна може да се разгледа като конструкт за трансформиране на

този „оценностяващ механизъм“ от „външни наблюдавани действие и поведение във вътрешна субективна и индивидуална форма“ (Radev, 2009, p. 55). Практиката за организиране на образователна дейност в културни институции и встъпването им в средата на детски градини, училища и университети се определя от Рашева-Мерджанова като реализиране на „отворена учебна среда“ (Rasheva-Merdzhanova, 2017, p. 72).

Технологичен аспект на взаимодействието музикално образование – културни институции

Цялостният процес се характеризира с изключителна мобилност в образователния, развиващия и възпитателния компонент на обучението и се базира на практическия трансфер на формираната педагогическа, културна и образователна компетентност. За реализирането на отворена „учебна среда“ при взаимодействието *културни институции – образователни институции* бъдещият педагогически специалист трябва да се насочи към следните **ядра на педагогическата компетентност**:

- управление на музикалнопознавателната дейност *във* и *чрез* културното наследство;
- адаптиране на образователната дейност към музикалнопознавателния потенциал на културните институции;
- структуриране на операционен модел за музикалнообразователна дейност.

Към всяко от тези ядра мога да се изведат следните **очаквани резултати**:

Таблица 1.

Очаквани резултати по ядра на педагогическа компетентност

Ядро на педагогическа компетентност	Очаквани резултати
Управление на музикално познавателната дейност <i>във</i> и <i>чрез</i> културното наследство	1. Информация за всички съществуващи на територията на населеното място културни институции. 2. Регионална и национална музикалноизследователска практика.

	<p>3. Умения за разработване на стратегия за използване потенциала на културните институции в образованието.</p>
<p>Адаптиране на образователна дейност към музикалнопознавателния потенциал на културните институции</p>	<p>1. Създаване на подходяща образователна среда, свързана с рационалния трансфер на учебно съдържание към и от културните институции.</p> <p>2. Регулиране на комуникационните взаимодействия съобразно възрастовите особености на реципиента.</p> <p>3. Разработване на система от музикалнообразователни събития, които да интериоризират музикалноестетическите процеси към образователното ежедневие.</p>
<p>Структуриране на операционен модел за музикалнообразователна дейност</p>	<p>1. Организиране на теренно обучение със съответното целеполагане, съдържание и рефлексия.</p> <p>2. Интегриране на културната институция в детската градина и класната стая със съответното целеполагане, съдържание и рефлексия.</p> <p>3. Отработване на модел за културна комуникация.</p>

Разглеждайки структурата на музикалното образование в културните институции, се извеждат процесите на взаимодействие между отделните сегменти (Фигура 1). В основата е заложена **педагогическата компетентност на бъдещите детски и начални учители**, както и проявленията ѝ като *познавателна, културна и управленска компетенция*.

Фигура 1. Структура на взаимодействието компетенции – среда

В контекста на частнодидактическите принципи под *музикалнокултурна компетентност* се разбират знания, умения и отношения, които се проявяват при потреблението на музикалното изкуство, при планирането и проектирането на музикалната комуникация в среда, различна от традиционна образователната. *Изследователско-познавателната компетентност* се проявява като приложение на формираните умения за създаването на образователни възможности и структурирането им в когнитивна дейност. *Управленската компетентност* е своеобразен регулатор на културнообразователното взаимодействие. Освен за създаването на интегрирана среда тя се характеризира с адаптивност и умение всяка структура в сферата на културната институция да придобие образователен потенциал.

Приобщаването на културните институции към образователната среда може да се разглежда като ефективен подход за формиране на културни компетентности при учещите се. Това е основание в Тракийски университет – Стара Загора, да бъде въведена като избираема учебната дисциплина „Музикално образование и културните институции“ за студенти от Педагогическия факултет. Програмата има за цел подготовката за осъществяването на музикалнообразователна дейност с децата в предучилищна и начална училищна възраст в средата на културни институции като: оперен и куклен театър, филхармония, фолклорен

ансамбъл, музей, читалище и др. Проектирайки задълбочаване на професионално-педагогическата компетентност в частнодидактически план, се акцентира върху разработването на творчески проекти, които превръщат културния институт в образователна среда за комуникация с музикалното изкуство. За тази цел се формират умения за планиране и интериоризиране ресурсите на културното наследство към структурата на музикалнопознавателната дейност съобразно нейната специфика при децата в предучилищна и начална училищна възраст. В програмата са включени следните *теми за лекции и семинарни занятия*:

1. Исторически развой и специфика при възникването на културните институции в България. Потенциал за тяхното включване в музикалнообразователния процес

2. Изнесеното обучение в музикалното образование – целеполагане, съдържание, операционен модел и образователна рефлексия. Специфика на работата с различни културни институции в музикалното образование на деца от предучилищна и начална училищна възраст

3. Модели на музикалнообразователна и познавателна дейност в оперния театър. Музикалносценичното изкуство – синергия в образованието чрез музика, театър, танц и визуални изкуства

4. Модели на музикалнообразователната и познавателната дейност, свързани с оркестъра в културните институции. Проектни дейности за приобщаване на децата и учениците към музикалноинструменталното изкуство

5. Музеят като интерактивна образователна среда за формиране на представи за функционирането на музикалнокултурните структури в релацията време – пространство

6. Потенциал на образователното съдържание по музика в детската градина за провеждане на изнесена музикалнопознавателна и образователна дейност

7. Потенциал на образователното съдържание по музика в началното училище за провеждане на изнесена музикалнопознавателна и образователна дейност

8. Творчески подход при интегрирането на културни институции с различна специфика в музикалнообразователните дейности

9. Модели на музикалнообразователна дейност в оперния театър. Посещение на оперен театър и разработване на план-конспект на педагогическа ситуация и урок по музика по актуална тема от програмния календар на институцията

10. Модели на музикалнообразователна дейност в инструменталната музика. Посещение на оперен театър и разработване на план-конспект на педагогическа ситуация и урок по музика по актуална тема от програмния календар на институцията

Акцент в програмата са три модула. Първият е свързан с *формирането на умения за събирането и обработването на информация*, която да изведе образователния потенциал на културната институция съобразно поставените цели. Вторият е *изследване възможностите за трансформиране потенциала на културната институция в образователен*, а третият е *проектиране на музикалнообразователна дейност*, включваща целеполагане, операционен модел и образователна рефлексия.

Образователна проекция на учебната програма „Музикално образование и културни институции“

Учебната програма „Музикално образование и културни институции“ е апробирана при студенти (втори курс) от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ на Тракийски университет – Стара Загора. Практическите дейности са насочени в три основни институции: *Държавен архив – Стара Загора*, *Регионална библиотека „Захарий Княжески“ – Стара Загора*, и *Национално училище за музикални и сценични изкуства „Христина Морфова“ (НУМСИ)*. Културните институции се подбират съобразно трите модула, които са акцент в програмата. В *Държавен архив – Стара Загора*, се събира и обработва информация, свързана с изясняване познавателната страна на обекта на изследване, в *Регионална библиотека „Захарий Княжески“* се проучват възможностите за трансфер на тази информация, а съвместните образователни дейности с НУМСИ „Христина Морфова“ са насочени към трансформиране на художествения потенциал в ресурс за образователна дейност в обучаваща институция (детска градина и начално училище). Първите два модула и дейностите в двете културни институции – *Държавен архив* и *Регионална библиотека* – са взаимосвързани в контекста на изследователски-познавателната и приложната

дейност. Темата – обект на взаимодействието – е историята на музикалния живот в Стара Загора и историята на оперното изкуство в града. Разделени в две групи, студентите провеждат изследователска дейност в *Държавен архив – Стара Загора*, като се запознават с фондовете на музикалното дружество в града. Познавателната дейност продължава в *Регионалната библиотека*, като се проучват следните структурни звена:

- *Изкуствотека* – представяне на образователните ресурси и възможностите на средата за провеждане на изнесено обучение;
- *Отдел „Краезнание“* – работа с ресурси, представящи делото на творци, които изследват и описват събитията, свързани със създаването на Държавна опера – Стара Загора, както и ролята на музикалното дружество за формирането на културната институция;
- *Отдел „Компютърно обслужване“* – запознаване с дигитализиран фонд на музикален вестник „Кавал“ и периодика от началото на ХХ в.

Проектирането на музикалнообразователна дейност има за цел разработването на модел за представянето на музикални инструменти в детската градина и началното училище в съвместна художественообразователна дейност с ученици и преподаватели от НУМСИ „Христина Морфова“. Ролята на студентите – бъдещи учители в детската градина и началното училище – е свързана с реализирането на образователната дейност чрез задълбочено проучване на:

- учебните програми по музика за детската градина и съответните класове от началния етап на образование;
- запознаването с историята и технологията на звукоизвличане на музикалните инструменти;
- преработването и подбора на биографични данни за композиторите, които са включени в репертоара на изпълнителите (ученици от НУМСИ „Христина Морфова“);
- предварително запознаване с музикалните произведения, които ще се представят пред децата и учениците;
- подбора на методите и похватите за създаване на интерактивна лектория;
- организацията на групово изложение и разпределяне ролите в екипите, които отработват представянето на определен музикален инструмент с помощта на изпълнение на ученици

от НУМСИ „Христина Морфова“ пред децата в предучилищна или начална училищна възраст.

Заклучение

Новост за студентите е извличането на информация от държавните архиви в подкрепа на регионалната музикалнокултурна история, обработването на информация от различните фондове и трансформирането им в педагогически дивидент. Проблем е организационната дейност на бъдещите учители, свързана с позицията им на медиатори във взаимодействието **ученици (изпълнители) – деца/ученици (слушатели)**. Управлението на образователна среда, която е мултифакторна, изисква умения за работа с информационен поток, стратегически план, остойността присъствието на всеки един от факторите в образователната среда, и лични компетенции, които се изразяват в материализиране на културната, педагогическата и мениджърската компетентност. Интернализиране познавателните, културните и управленските компетенции на студентите – бъдещи начални и детски учители – се проявява в процеса на взаимодействие при преобразуването на всеки един от компонентите в образователната и културната институция в единна кохерентна структура на педагогическата компетентност.

ЛИТЕРАТУРА

- Златева, А., Тинева-Гюрковска, К. (2021).** Компетентностен подход в обучението по изобразително изкуство. В: *Компетентностен подход в обучението на студенти от педагогически специалности*. Стара Загора: Педагогически факултет към Тракийски университет. 147 – 179.
- Радев, П., Александрова, А. (2009).** *Философия на образованието*. Велико Търново: Фабер.
- Рашева-Мерджанова, Я., (2017).** *Синергетическа философия на образованието. Синергетическа естествена педагогика. Синергетично образование*. София: Климент Охридски.
- Сидерова, Д. (2021).** Поглед към текстоцентризма при практическото приложение на познанието в областта на българския език и литературата (с проекция към образованието на бъдещи детски и начални учители). В: *Компетентностен подход в обучението на студенти от*

педагогически специалности. Стара Загора: Педагогически факултет към Тракийски университет, 8 – 42.

- Терзиева, Г. (2022).** *Здравно образование и физическо възпитание. Компетентност на студенти педагози*. Стара Загора: Педагогически факултет към Тракийски университет.
- Цанков, Н., Генкова, Л. (2009).** *Компетентностният подход в образованието*. Благоевград: Неофит Рилски.

REFERENCES

- Radev, P., Aleksandrova, A. (2009).** *Filosofiya na obrazovaniето*. Veliko Tarnovo: Faber.
- Rasheva-Merdzhanova, YA. (2017).** *Sinergeticheska filosofiya na obrazovaniето. Sinergeticheska estestvena pedagogika. Sinergetichno obrazovanie*. Sofiya: Kliment Okhridski.
- Siderova, D. (2021).** Pogled kam tekstotsentrizma pri prakticheskoto prilozhenie na poznaniето v oblastta na balgarskiya ezik i literaturata (s proektsiya kam obrazovaniето na badeshti detski i nachalni uchiteli). V: *Kompetentnosten podhod v obuchenieto na studenti ot pedagogicheski spetsialnosti*. Stara Zagora: Pedagogicheski fakultet kam Trakiyski universitet, 8 – 42.
- Terzieva, G. (2022).** *Zdravno obrazovanie i fizichesko vazpitanie. Kompetentnost na studenti pedagozi*. Stara Zagora: Pedagogicheski fakultet kam Trakiyski universitet.
- Tsankov, N., Genkova, L. (2009).** *Kompetentnostniyat podhod v obrazovaniето*. Blagoevgrad: Neofit Rilski.
- Zlateva, A., Tineva-Gyurkovska, K. (2021).** Kompetentnosten podhod v obuchenieto po izobrazitelno izkustvo. V: *Kompetentnosten podhod v obuchenieto na studenti ot pedagogicheski spetsialnosti*. Stara Zagora: Pedagogicheski fakultet kam Trakiyski universitet. 147 – 179.

Autor Info:

Assoc. Prof. **Diana Veskova Petkova, PhD**
Faculty of Education
Trakia University – Stara Zagora, Bulgaria
E-mail: diana.petkova@trakia-uni.bg